

УДК 336.132.11:65:353

О. Бобровська

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ В МУНІЦИПАЛЬНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

Розглянуто зміст, види, умови формування, перебігу і регулювання фінансових потоків бюджетів міст. Обґрунтовано та подано систему показників і характеристик фінансових потоків і показники оцінки ефективності управління ними.

Ключові слова: потоки грошових коштів, показники потоків, оцінка якості, ефективність протікання потоків.

Економічна форма реальних розподільчих відносин у суспільстві на місцевому рівні для здійснення соціально-культурних, комунально-побутових, управлінських та інших послуг із забезпечення життєдіяльності міст реалізується системою місцевих фінансів. Покращення фінансового обслуговування і забезпечення ефективності використання фінансів соціально-економічних систем в умовах ринку розглядається як один із головних чинників їх розвитку. Це обумовлює необхідність подальших досліджень із визначення і раціональної побудови відповідних фінансових потоків на рівні міст, які на сьогодні не можна вважати достатньо досконалими.

Базовим теоретичним підґрунтям для вирішення багатьох ще не вирішених проблем управління фінансами на місцевому рівні слугують праці відомих українських вчених, а саме В. Федосова, В. Опаріна, Л. Сафонової, С. Львовчкіна, О. Сунцової та інших [1 – 7].

Але питанням інструментального забезпечення формування і удосконалення процесів перебігу фінансових потоків у муніципальних утвореннях достатньої уваги не приділяється. Аналіз літературних джерел і практики розподілу формування Державного і місцевих бюджетів в Україні за останні 5 років [8 – 25] свідчить про те, що диверсифікованість фінансових потоків підсистем міст недостатня. Діяльність керівників концентрується переважно на виконанні бюджетних зобов'язань, а не на пошуку шляхів підвищення ефективності використання фінансових ресурсів. Це свідчить про необхідність суттєвої уваги до розробки методів управління фінансовими потоками на рівні міст.

Мета дослідження – визначити характеристики місцевих фінансових потоків і умови їх регулювання; запропонувати і обґрунтувати показники якості фінансових потоків і ефективності управління ними.

Зміст і умови фінансового забезпечення процесів господарської і управлінської діяльності в соціально-економічних системах мають певні відмінності. Фінансові потоки призначені і цілеспрямовані на обслуговування соціальних, економічних, управлінських та інших процесів на рівні міста і є первинними щодо них. Жодне управлінське рішення та жодна дія у соціально-економічному середовищі не може бути здійснена без забезпечення фінансовими ресурсами в необхідних об'ємах у визначені терміни, із певних джерел і по певних напрямках. Вони є рухом коштів між суб'єктами та суб'єкто-об'єктами управління,

розпорядниками і споживачами, які можуть бути вимірюваними за низкою характеристик та параметрів.

Фінансові потоки характеризуються просторовим протіканням, поточністю, мають відповідне управлінське обслуговування, безперервне впродовж значного періоду часу, але вони не забезпечені обґрунтованими кількісно вимірюваними оцінками результатів у момент свого закінчення (результати освітянських послуг, охорони здоров'я та багатьох інших).

Залежно від типу призначення фінансові потоки поділяються на вхідні і вихідні. Грошовий потік класифікується як вхідний, за умови, коли рух коштів у межах процесів обслуговуваних підсистем збільшує їх абсолютну величину. Вхідні грошові потоки є складовими загального інтегрованого грошового потоку міста і впливають на його дефіцит чи збільшення.

Вихідні потоки характеризуються протилежними до вхідних грошових потоків напрямками впливу. Вони є напрямками використання грошових коштів і зменшують чистий грошовий потік загального потоку.

Побудова може бути здійснена на основі організаційних дій у системних об'єктах, які вони обслуговують. Назви потоків співпадають із бюджетною класифікацією фінансів і з їх функціональним призначенням. На місцях фінансові кошти розподіляються на розсуд органів місцевого самоврядування. Кількість основних розпорядників бюджетних коштів на місцевому рівні перевищує два десятки.

Управління потоками фінансового обслуговування в соціально-економічних процесах має певні відмінності. Ними неможливо управляти як виробничими потоками. Їх об'єм пов'язаний із багатьма параметрами соціально-економічної системи міста і низкою обмежень при їх формуванні. До перших належать: кількість та структура населення міста, його соціальний статус, здатність і можливість продуктивної зайнятості; галузева спеціалізація виробничої системи, рівень житлово-комунальної інфраструктури тощо. Обмеженнями є: соціальні норми та нормативи, рівень соціально-економічного розвитку міста, визначені цілі розвитку, існуючі зв'язки та інші умови.

До труднощів призводить і несинхронність додатних (потоки доходної частини бюджету) і від'ємних (потоки видаткової частини бюджету) фінансових потоків. З одного боку, існують різні терміни надходжень до бюджету згідно з бюджетним розписом, а з іншого – можуть бути порушення фінансової дисципліни стосовно додержання строків з боку різноманітних джерел фінансування. Останнє спонукає до залучення запозичень для покриття короткотермінових розривів загального фонду у певний період по відповідному напрямку руху для підтримки безперервності фінансових потоків. Обов'язковою умовою формування фінансових потоків є і узгодження їх за видами й напрямками діяльності у підсистемах, збалансування з потребами обслуговуваних процесів по об'єму і в певному інтервалі часу.

У містах обласного підпорядкування відстежується чотири рівні розподілу фінансових потоків по вертикалі: місто – район – напрямки використання – користувачі. Кількість горизонтальних потоків на кожному рівні визначається потребами відокремлених видів діяльності і кількістю керованих об'єктів чи процесів. Ефективне використання фінансових коштів потребує не тільки якісного планування, а й оптимізації їх руху і використання. Доцільно відзначити, що фінансові потоки в нематеріальній сфері, на відміну від фінансових потоків, що

обслуговують матеріальну сферу, безоборотні. Вони закінчуються при досягненні кінцевої мети – грошового забезпечення соціальних процесів і функцій соціального управління в момент здійснення цього акту – передачі коштів на рахунок споживачів. Доцільно наголосити, що в своєму русі вони можуть мати різний об'єм, рухатись із різною швидкістю, вилучатись із потоку (безготівкові гроші, векселі, муніципальні цінні папери). Параметри вхідних фінансових потоків у фінансовому полі соціальної сфери міст регулюються шляхом дотримання строків і обсягів визначеного фінансування та залежать від кількості розпорядників і споживачів бюджетних фінансових коштів, прийнятих форм розрахунків та обліку операцій, видів господарських зв'язків і різних строків їх перебігу. Для ефективного досягнення кінцевих результатів та більшої ефективності використання необхідно визначити оптимальні характеристики потоків і постійно їх удосконалювати.

Організаційно-економічним удосконаленням різних поточкових процесів займається логістика [26, 27], але фінансові потоки соціально-економічних систем, що базуються на бюджетних коштах, є найменш розробленими. Нормативно і законодавчо обґрунтовані, логічно та структурно побудовані з певними характеристиками фінансові потоки можливо удосконалювати двома важелями: своєчасного аналітичного й інформаційного забезпечення оцінки їх стану і його підтримки та управлінського регулювання на основі визначеного оптимального рівня показників.

Умовою забезпечення якості і ефективності управління фінансовими потоками є і ступінь обґрунтованості показників потоків. У склад показників, що пропонуються для оцінки фінансових потоків, доцільно включати ті, що можуть вимірюватись. Вони повинні бути зрозумілими за змістом і призначенням для аналітиків, менеджерів та споживачів і відображати основні характеристики фінансових ресурсів, зміст та призначення процесів їх надання і споживання. Показники можуть вимірюватись в абсолютних, відносних і питомих одиницях, але повинні бути співставними за методами розрахунків і інформаційно забезпечені в періоді часу. Враховуючи перелічені вимоги для використання в системі аналітичного забезпечення процесів управління фінансовими потоками в табл. 1 і 2 наведено склад і змістовну сутність показників.

Таблиця 1

Характеристики і показники фінансових потоків місцевих бюджетів

Назва	Одиниця виміру	Економічний зміст
1	2	3
Абсолютна величина грошового додатного потоку (ГПд)	тис. грн.	Сума надходжень у бюджет міста з усіх джерел
Зокрема за рахунок власних доходів (ГПвд)	тис. грн.	Сума надходжень від місцевих податків і зборів, доходи від муніципальних платних послуг, цінних паперів тощо
Середній обсяг фінансового додатного потоку (СГП)	тис. грн.	Сума надходжень у бюджет, що приходить на середньому на одне джерело наповнення
Абсолютна величина від'ємного потоку (ВГП)	тис. грн.	Сума видатків бюджету по усіх напрямках (розпорядниках)
зокрема:		
Абсолютна величина від'ємного потоку на власні повноваження (ВГП вл)	тис. грн.	Сума видатків бюджету на власні повноваження по усіх напрямках (розпорядниках коштів)
Чистий грошовий потік (ЧГП)	тис. грн.	Різниця між сумою додатного потоку з усіх джерел і сумою видатків по усіх напрямках за певний період часу

Закінчення табл. 1

1	2	3
Кількість розпорядників фінансових ресурсів	осіб	Кількість фахівців, задіяних згідно з штатним розкладом у процесах формування, перебігу, аналізу і оцінки результатів виконання бюджету
Період перебігу грошового потоку (Тф)	місяць (днів)	Період часу з моменту надходження фінансових коштів до їх повного використання
Стабільність грошового потоку (СГП)	відносна величина	Відсутність зміни параметрів потоку за передбачуваний період (% або кількість відхилень)
Ритмічність грошового потоку (РГП)	період часу	Середній інтервал часу між початком фінансових надходжень і їх використанням за обраний період часу
Межі коливань грошового потоку (ΔГП)	Δ (-max -min)	Різниця між максимальною величиною потоку і мінімальною
Мінімально припустима величина потоку	тис. грн.	Розрахункова величина грошових потоків для перебігу соціальних процесів

Пропоновані показники і характеристики потоків можуть використовуватись як для оцінки інтегрованого потоку міста, так і його окремих локальних потоків. Інформацію про стан та динаміку зміни показників фінансових потоків потрібно моніторувати за плановим і фактичним рівнем та їх відхиленням при співставленні. Це дає змогу розробляти варіанти управлінських важелів впливу на процеси їх гармонізації і підвищення ефективності.

Таблиця 2

Показники ефективності управління фінансовими потоками*

Назва	Одиниця виміру	Формула розрахунку
1	2	3
Частка фінансових ресурсів міста в загальному обсязі ВВП міста	відносний показник (питомої ваги або %)	$PВ_{ВВП\ м} = \frac{\sum \text{видатків бюджету}}{ВВП\ міста} \times 100$
Частка фінансових ресурсів міста у ВВП, виробленому невиробничою сферою міста	- // -	$PВ_{ВВП\ н.с.} = \frac{\sum \text{видатків бюджету}}{ВВП\ невиробн.\ сфери} \times 100$
Частка фінансових ресурсів міста у ВВП, виробленому виробничою сферою міста	- // -	$PВ_{ВВП\ вир.с.} = \frac{\sum \text{видатків бюджету}}{ВВП\ виробн.\ сфери} \times 100$
Темпи росту власних фінансових ресурсів (ВФР)	відносний показник $I_{р\ ВФР}$	$I_{р\ ВФР} = \frac{ВФР\ розп.\ періоду - ВФР\ попер.\ періоду}{ВФР\ попередн.\ періоду}$
1	2	3
Активність інноваційно-інвестиційної діяльності (ІД)	відносний показник $I_{ІД}$	$I_{ІД} = \frac{В_{ІД}\ розп.\ періоду - В_{ІД}\ попер.\ періоду}{В_{ІД}\ попередн.\ періоду}$
Зміна витрат на операційну діяльність (ВОД)	Δ ВОД (тис. грн.)	$J_{\Delta\ ВОД} = \frac{ВОП\ розп.\ періоду - ВОП\ попер.\ періоду}{ВОП\ попередн.\ періоду}$
Обсяг фінансового потоку на 1-го фахівця фінансової системи міста (ОФП/люд.)	тис. грн./люд. ОФП на 1 фахівця фінансових сфер	об'єм додатного потоку ОФП = $\frac{\text{об'єм від'ємного потоку}}{\text{кількість працюючих у фінансовій сфері міста}}$

*система запропонованих показників для оцінки ефективності управління фінансовими потоками може використовуватись як для оцінки загального інтегрованого потоку міста, так і для оцінки інтегрованих потоків окремих підсистем (соціальної, комунальної, управлінської, промислової), по окремих напрямках видатків

Завдання регулювання і оптимізації фінансових потоків у першому наближенні зводиться до повного та своєчасного забезпечення процесів соціального розвитку і власних повноважень органами місцевого самоврядування; збільшення вхідних потоків; забезпечення ефективності використання бюджетних коштів через оптимізацію їх розподілу, оперативність дій по внутрішньому перерозподілу в часі, просторі та за напрямками використання; зниження постійних витрат, пов'язаних із генеруванням і розподілом потоків тощо.

Структурне регулювання та якісне удосконалення організації процесів бюджетного фінансування на місцевому рівні повинно враховувати економічну єдність та цілеспрямованість призначення фінансових бюджетних коштів.

Запропоноване аналітичне забезпечення управління і регулювання фінансовими потоками суттєво спрощує обґрунтування виконання наголошених завдань та швидкість управлінського регулювання небажаних тенденцій.

Потоки, що виділяються за певними ознаками у складі окремих підсистем, повинні розглядатись як частки цілого інтегрованого системного фінансового потоку міста. Організація їх регулювання повинна проводитись з огляду на те, що підвищення ефективності використання кожного потоку буде сприяти підвищенню їх загальної ефективності і потужності за рахунок акумулювання коштів різних напрямків для дієвих позитивних зрушень у напрямку інноваційного розвитку підсистеми.

Висновки

Жодний пункт Програми соціально-економічного розвитку міст не може бути реалізованим без зв'язку з фінансовими потоками (планом забезпечення фінансовими коштами). Використання показників потоків для поточного планування у часі інтегрованого і локальних потоків забезпечить підвищення фінансової забезпеченості операційної та інноваційної діяльності і розвитку усіх підсистем міст.

Реалізація можливих резервів підвищення фінансового забезпечення соціальних процесів міст шляхом аналізу якості та оцінки ефективності управління внутрішніми фінансовими потоками можлива внаслідок впровадження низки заходів:

- укрупнення фінансових потоків міста за ознакою основних підсистем (соціальної, житлово-комунальної, управлінської і виробничої);

- об'єднання фінансового обслуговування функціонально пов'язаних процесів, що створює умови для удосконалення та підвищення ефективності механізму їх перебігу;

- впровадження системи показників і характеристик фінансових потоків і показників ефективності управління в діючу практику, що здатна повністю забезпечити аналітичні потреби управління фінансовими потоками при обґрунтуванні управлінських рішень по їх подальшому удосконаленню;

- прийняття результатуючих показників аналізу стану і ефективності фінансових потоків як висхідної бази для прогнозування та програмно-цільового планування шляхів забезпечення позитивної динаміки соціально-економічних процесів;

- використання показників динаміки стану, руху і ефективності фінансових потоків при пошуку шляхів підвищення ефективності процесів управління та їх вплив на досягнення поставлених цілей, що ще створить умови для удосконалення елементного складу і структури видатків керуємих процесів та об'єктів;

– забезпечення надійного обміну інформацією між усіма учасниками фінансового ланцюга, що створює умови ефективного перебігу фінансових потоків у фінансовому полі муніципального менеджменту.

Сумісне генерування, накопичення, аналіз і використання інформації повинно здійснюватись органами корпоративного управління фінансової та соціальної підсистем міст, які здатні збалансувати, оптимізувати і своєчасно врегулювати горизонтальні комунікаційні форми фінансових зв'язків між потоками та соціальними процесами, виходячи із цілей корпоративного розвитку. Удосконалення організації праці органу головного фінансового управління міста і впровадження ринкових організаційних форм та методів господарювання в управління фінансами, що визначається складністю умов і великою кількістю учасників фінансового середовища, реформування організаційних елементів системи управління грошовими потоками дасть змогу зменшувати “заморожування” коштів на одних потоках шляхом їх оперативного “перекидання” на інші потоки на умовах повернення. Важливою умовою підвищення ефективності використання бюджетних коштів є і зменшення кількості їх розпорядників. Сконцентровані фінансові потоки в межах окремих підсистем у єдиний інтегрований потік дають змогу покращити динаміку непередбачених і непередбачуваних змін, забезпечити мобільність та взаємопов'язаність системних рішень у використанні бюджетних коштів.

Формування і організація ефективного перебігу фінансових потоків та використання фінансових коштів у підсистемах міст є активним системоутворюючим чинником господарювання і механізму фінансування операційної і інноваційно-інвестиційної діяльності органів місцевої влади.

Література

1. Бюджетний менеджмент: Підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; За заг. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.
2. Кириленко О. П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика) / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – К.: НІОС, 2000. – 381 с.
3. Сунцова О. О. Власні джерела місцевих бюджетів: становлення та розвиток // Науковий вісник Академії Державної податкової служби України: Збірник наукових праць. – 2001. – №3. – С. 74 – 82.
4. Чумаренко Н. Г. Новые подходы к формированию местных бюджетов. – М.: НАНУ, 1994. – 429 с.
5. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: Учебный курс. – 2-е изд., перероб. и доп. – К.: Эльга; Ника-центр, 2003. – 656 с.
6. Бажин И. И. Информационные системы менеджмента. – М.: ГУ – ВШЭ, 2000. – 688 с.
7. Семененко А. И. Парадигма методологии синтеза и анализа систем в логистических изысканиях и построениях // Регион: политика, экономика, социология. – 2001. – №4. – С. 91 – 96.
8. Бюджетный менеджмент... – 864 с.
9. Кириленко О. П. Місцеві бюджети України... – 381 с.
10. Кравченко В. І. Фінанси місцевих органів влади в Україні: основи теорії і практики. – К.: НДФІ, 1997. – 276 с.
11. Сунцова О. О. Власні джерела місцевих бюджетів... – С. 74 – 82.
12. Чумаренко Н. Г. Новые подходы к формированию местных бюджетов... – 429 с.

13. Бланк И. А. Финансовый менеджмент... – 656 с.
14. Бажин И. И. Информационные системы менеджмента... – 688 с.
15. Семененко А. И. Парадигма методологии синтеза и анализа систем в логистических изысканиях и построениях... – С. 91 – 96.
16. Статистичний щорічник України за 2004 рік / За ред. О. І. Осауленка. – К.: Консультант, 2005. – 596 с.
17. Дані Держкомстату України 1998 – 2005, на дату останньої модифікації: 30/06/2005. // <http://www.iaa.kiev.ua>; <http://www.iaa.kiev.ua>.
18. Про Державний бюджет України на 2006 рік: Закон України №3235-IV від 20.12.2005 р. // <http://portal.rada.gov.ua>; <http://www.rada.gov.ua>.
19. Про Державний бюджет України на 2005 рік: Закон України №2285-IV від 23.12.2004 р. // <http://portal.rada.gov.ua>; <http://www.rada.gov.ua>.
20. Про Державний бюджет України на 2004 рік: Закон України №1344-IV від 27.11.2003 р. // <http://portal.rada.gov.ua>; <http://www.rada.gov.ua>.
21. Про затвердження звіту про виконання міського бюджету за 2002 рік: Рішення Дніпродзержинської міської ради №127-05/XXIV від 25.03.2003 р.: Витяг з протоколу засідання Дніпродзержинської міської ради // Організаційно-розпорядча документація Головного управління економіки Виконкому Дніпродзержинської міської ради.
22. Про затвердження звіту про виконання міського бюджету за 2003 рік: Рішення Дніпродзержинської міської ради №293-14/XXIV від 26.03.2004 р.: Витяг з протоколу засідання Дніпродзержинської міської ради // Організаційно-розпорядча документація Головного управління економіки Виконкому Дніпродзержинської міської ради.
23. Про затвердження звіту про виконання міського бюджету за 2004 рік: Рішення Дніпродзержинської міської ради №498-18/IV від 25.03.2005 р.: Витяг з протоколу засідання Дніпродзержинської міської ради // Організаційно-розпорядча документація Головного управління економіки Виконкому Дніпродзержинської міської ради.
24. Про підсумки виконання міського бюджету за 9 місяців 2005 року: Рішення Виконавчого комітету Дніпродзержинської міської ради №819 від 26.10.2005 р.: Витяг з протоколу засідання Дніпродзержинської міської ради // Організаційно-розпорядча документація Головного управління економіки Виконкому Дніпродзержинської міської ради.
25. Про внесення змін і доповнень до рішення міської ради “Про міський бюджет на 2006 рік”: №657-21/IV від 21.01.2006 р. Рішення Дніпродзержинської міської ради №696-21/IV від 23.03.2006 р.: Витяг з протоколу засідання Дніпродзержинської міської ради // Організаційно-розпорядча документація Головного управління економіки Виконкому Дніпродзержинської міської ради.
26. Кириленко О. П. Місцеві бюджети України... – 381 с.
27. Данні Держкомстату України 1998 – 2005, на дату останньої модифікації: 30/06/2005...

O. Bobrovska

**FINANCIAL FLOWS ADMINISTRATION IN MUNICIPAL
MANAGEMENT**

The article deals with contents, types, conditions of formation, running and financial flows regulation of towns' budgets. System of indices and characteristics of financial flows and factors of their estimation and control are grounded.

Key words: money flows, flows indexes, estimation of quality, efficiency of flows.